

VÄGLEDNING FÖR UPPHANDLING AV RÄTTVIST HANDLADE PRODUKTER

Det finns 152 miljoner barnarbetare i världen¹, de flesta inom jordbrukssektorn. En grundorsak till barnarbete är att föräldrar tjänar så lite att barnen måste jobba istället för att utbilda sig. Vill kommunen eller regionen undvika att dess offentliga konsumtion producerats av barn eller lett till andra kränkningar av mänskliga rättigheter, är denna vägledning ett bra verktyg.

”Att ställa krav som främjar miljöhänsyn och sociala hänsyn gör skillnad och innebär samtidigt att den offentliga sektorn utnyttjar skattemedel på ett effektivt sätt”, står det i den nationella upphandlingsstrategin². För att undvika människorättskränkningar och få den offentliga upphandlingen att bidra till de globala målen för hållbar utveckling (Agenda

2030) är det lika viktigt att ställa relevanta krav som att säkerställa kvalitet i uppföljningen och spårbarhet. När en ackrediterad oberoende tredjepartscertifiering används som bevis för ställda krav frigör upphandlaren arbetstid eftersom den oberoende kontrollen görs inom ramen för märkningslicensen och certifieringen.

Den här vägledningen vänder sig både till beslutsfattare och upphandlare. Vägledningen beskriver vad rättvist handlade produkter är, varför det är viktigt, sammanställer aktuella risker och visar hur relevanta krav ställs för olika produkter inom livsmedelssektorn, bomull/textilier och sportbollar samt uppskattar marknadstillgången.

INNEHÅLL

1. Inledning	3
2. Varför är det viktigt med rättvist handlade produkter?	4
3. Riskanalyser för kaffe, kakao, te och banan	4
4. Vad innebär rättvist handlade produkter?	4
5. Varför är det viktigt att använda märkningar som verifikat för att säkerställa att hållbarhetskrav är uppfyllda?	5
6. Hur ställer man krav på rättvist handlade produkter i den offentliga upphandlingen?	5
7. Går det att ställa krav direkt på märkning för rättvist handlade produkter i den offentliga upphandlingen?	5
8. Märkningar som godkänns som verifikat för rättvist handlade produkter i Fairtrade City och Fairtrade Region	5
8.1 Fairtrade.....	6
8.2 Fair for Life	6
9. Miljöhänsyn, ekologiskt och klimatnytta	6
9.1 Miljöhänsyn	7
9.2 Ställa krav på ekologisk	7
9.3 Klimatnytta	8
10. Tabell med rättvist handlade produkter för offentlig upphandling	10
Kaffe.....	10
Te	10
Kakao	10
Bananer	10
Övrig frukt	10
Juice	10
Socket	12
Ris.....	12
Kryddor	12
Nötter.....	12
Grönsaker	14
Blommor	14
Bomull.....	16
Bomull – profilkädder.....	16
Bomull – arbetskläder	16
Bomull – textilservice.....	18
Sportbollar	18

1. www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_575499.pdf

2. www.regeringen.se/49eaf7/globalassets/regeringen/dokument/finansdepartementet/pdf/2016/upphandlingsstrategin/nationella-upphandlingsstrategin.pdf

1. Inledning

Fairtrade City och Fairtrade Region är diplomeringar och ett nätverk av kommuner och regioner som engagerar sig för en etisk konsumtion och hållbar handel. Syftet med Fairtrade City och Fairtrade Region är att bidra till en hållbar konsumtion som ligger i framkant och värnar om både människa och miljö.

Ett av kriterierna, för att vara en Fairtrade City och Fairtrade Region, är en tydlig ambition att öka andelen rättvist handlade produkter i den konsumtion som sker inom kommunens respektive regionens verksamheter.

Syftet med denna vägledning är att ge beslutsfattare, beställare, upphandlare, inköpare, hållbarhetsstrateger/samordnare och andra tjänstepersoner i kommuner och regioner, som är Fairtrade City respektive Fairtrade Region-diplomerade, ökad förståelse för vad rättvist handlade produkter innebär och stöd vid upphandling av rättvist handlade produkter.

En lista över produkter, där det är relevant att ställa krav på rättvist handlade produkter och som är tillgängliga för den offentliga upphandlingen i Sverige, finns i kapitel 10.

Foto: Didier Gentilhomme

Foto: Shean Hawkey

Foto: Shean Hawkey

Foto: Linus Hällgren

Foto: Maria Steen

Foto: Linus Hällgren

Foto: Shean Hawkey

Foto: Kaare Vainose

Foto: Fairtrade

Foto: Maria Steen

Foto: Maria Steen

Foto: Björn Wiltmark

Foto: Fairtrade Sverige

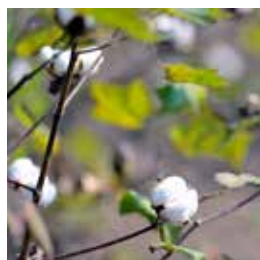

Foto: Didier Gentilhomme

Foto: Maria Steen

Det finns många produkter där rättvist handlade alternativ kan köpas in, såsom kaffe, te, kakao, bananer och annan färsk frukt, torkad frukt, socker, honung, nötter, kryddor, örter, oliver/olivolja, ris, quinoa, soja/baljväxter, produkter med flera ingredienser (såsom sylt/marmelad, dryck, choklad, godis, kakor, müsli och glass), vin, blommor, bomull, hudvård och sportbollar.

2. Varför är det viktigt med rättvist handlade produkter?

Många varor som vi konsumerar privat, på arbetsplatsen eller i offentliga verksamheter kommer från länder med utbredd fattigdom. Kaffe, te, bananer och kakao är exempel på varor där riskerna är höga att produktionen kränker mänskliga rättigheter exempelvis genom barnarbete, extremt långa arbetsdagar, hälsofarlig arbetsmiljö, löner som inte går att leva på och stor brist på resurser för att kunna anpassa sig till klimatförändringar.

Ett viktigt led i att arbeta för en etisk konsumtion och hållbar handel är att ställa och följa upp hållbarhetskrav som säkerställer att riskerna för kränkningar av mänskliga rättigheter och bristande miljöhänsyn minskas. Detta är en förutsättning för att nå de globala målen i Agenda 2030. Genom att arbeta för en hållbar konsumtion och produktion (mål 12) bidrar det till att nå andra globala mål så som minskad fattigdom (mål 1), uppnå jämställdhet (mål 5), anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt (mål 8) samt bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser (mål 13).

3. Riskanalyser för kaffe, kakao, te och banan

Produktionen av kaffe, kakao, te och banan är förenad med ett flertal risker, gällande mänskliga rättigheter, arbetsrättsliga och miljömässiga villkor. Idag är råvarorna inte prissatta med hänsyn tagen till alla negativa effekter, så kallade externaliteter, som föroreningar, ödeläggelse av ekosystem och utnyttjande av arbetskraft och odlare. De orättvisa handelsvillkoren styrs av stora företag, importörer och återförsäljare. Det låga konsumentpriset betalas av arbetarna och odlare i början av värdekedjan med låga löner/inkomster, långa arbetsdagar, osäkra kontrakt och osäkra arbetsförhållanden medan vinsterna genereras längre fram i handelskedjan. Fattigdom driver människor till desperata handlingar, som att sälja sig själva eller sälja familjemedlemmar till slaveri/tvångsarbete. Eller att använda barn som arbetskraft på gårdarna för att hålla löner och kostnader nere. Om odlarnas intäkter ökar

kan de investera i sin mark och mer hållbara jordbruksmetoder och behöver heller inte avverka skog för ny jordbruksmark. Med ökade inkomster behöver odlarna inte heller använda barn som arbetskraft utan barnen kan då istället gå i skolan.

Se separata dokument med riskanalyser för kaffe, kakao, te och banan på Intranätet för Fairtrade City och Fairtrade Region.

4. Vad innebär rättvist handlade produkter?

Rättvis handel är ett handelssamarbete som verkar för att skapa bättre förutsättningar för odlare och anställda i länder med utbredd fattigdom genom att erbjuda bättre handelsvillkor och garantera rättigheter. Definitionen har utarbetats av organisationerna för rättvis handel, WFTO och Fairtrade. Sedan dess har definitionen även erkänts av bland andra Europaparlamentet och Europeiska kommissionen.³

Definitionen hänvisas till i EU-domstolens mål Max Havelaar (C-368/10), punkt 73. Domen gäller ett avgörande mellan den nederländska regeringen och Europeiska kommissionen och bekräftar att det går att ta hänsyn till rättvis handel i den offentlig upphandlingen.

Rättvist handlade produkter avser i Fairtrade City och Fairtrade Region-diplomeringen produkter där det finns en stor risk för kränkningar av mänskliga rättigheter och att det därför är viktigt att ställa krav som uppfyller både principerna för rättvis handel och ILO:s kärnkonventioner, samt att verifieringen av att hållbarhetskraven är uppfyllda sker genom en ackrediterad oberoende tredjepartscertifiering⁴.

International Labour Organization (ILO) är FN:s fackorgan för sysselsättnings- och arbetslivsfrågor. ILO:s kärnkonventioner innefattar krav bland annat förbud mot barnarbete, förbud mot tvångs- och straffarbete, rätten att organisera sig och lika lön för lika arbete oavsett kön. Principerna för rättvis handel innebär kostnadstäckande minimisättning, prisprenie för investeringar⁵, möjlighet till förfinansiering och långsiktiga handelsrelationer mellan producenten och importören. Principerna för rättvis handel är hämtade ifrån de 10 principer om rättvis handel⁶

3. upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/socialt-ansvarsfull-upphandling/rattvis-handel

4. Med ackrediterad oberoende tredjepartscertifiering menas att den certifierade produkten är kontrollerad av en oberoende ackrediterad organisation, d.v.s. inte samma som certifieringsorganisationen.

5. Det avser en prisprenie som producenterna själva beslutar hur den ska investeras. Prisprenien kan gå till utveckling av verksamheten, så som effektivare odlingstekniker, anpassningar till klimatförändringar, omställning till ekologisk odling och/eller utvecklingsprojekt i lokalsamhället såsom hälsovård, utbildning och förbättrad infrastruktur.

6. wfto.com/our-fair-trade-system#10-principles-of-fair-trade

som World Fair Trade Organization (WFTO) tagit fram.

5. Varför är det viktigt att använda märkningar som verifikat för att säkerställa att hållbarhetskrav är uppfyllda?

Fördelarna med att använda märkning är att det underlättar arbetet med kravställning och uppföljning. Genom att hänvisa till märkningar kan också den upphandlande myndighetens behov av egna resurser och kompetens för uppföljning minskas eftersom kontroll görs inom ramen för märkningslicensen genom en tredjepartskontroll. En märkning innebär att kontrollen genomförs i hela leverantörskedjan från primärproduktionen för råvaran (odlingen) och hos alla leverantörer därefter som hanterar råvaran/produkten. Denna typ av kontroll och uppföljning hos alla leverantörer är något som en upphandlande myndighet eller grossist skulle ha svårt att göra på egen hand.

6. Hur ställer man krav på rättvist handlade produkter i den offentliga upphandlingen?

Märkningar som huvudsakligen fokuserar på sociala förhållanden, till exempel Fairtrade, ska ställas främst som särskilt kontraktsvillkor eller tilldelningskriterium⁷. Att ställa kraven som särskilt kontraktsvillkor kan vara att föredra, då det i praktiken kan leda till samma resultat som en teknisk specifikation och främja konkurrensen. Dock är det vanligt att livsmedelsupphandlingar innehåller många fler varor än bara produkter där det är relevant att ställa krav på rättvis handel och i praktiken används ofta krav-ID, som avser rättvis handel, som egenskap i sortimentslistan eftersom det är transparent att samla alla krav på en produkt på ett och samma ställe. Det underlättar för leverantören att veta vilken produkt som ska offereras på varje rad i sortimentslistan. Tillverkare av livsmedel anger ofta alla typer av egenskaper, inklusive rättvis handel, för beskriva sina produkter på marknaden. Krav på rättvist handlade produkter är dessutom enkla att följa upp då Fairtrade-märkning eller likvärdig märkning är ett tillförlitligt bevis på att produkten uppfyller krav-ID.

7. Går det att ställa krav direkt på märkning för rättvist handlade produkter i den offentliga upphandlingen?

Intentionen med EU-direktivet om offentlig upphandling (2014) och förändringar i Lagen om offentlig upphandling (2017) är att underlätta för att kunna ställa krav på märkningar direkt i den offentliga upphandlingen, istället för att behöva specificera kraven som ska uppfyllas.

Följande förutsättningar ska vara uppfyllda för att få använda en märkning direkt i upphandlingen, enligt Lagen om offentlig upphandling (kapitel 9, §13):

- Anknätningskravet. Märkningen får endast innehålla kriterier som har anknytning till det som ska upphandlas.
- Lämplighetskravet. Märkningen ska vara lämplig för att definiera egenskaper hos det som ska upphandlas.
- Objektivitetskravet. Märkningen ska grundas på objektiva och icke-diskriminerande kriterier.
- Öppenhetskravet. Märkningen ska fastställas i ett öppet och transparent förfarande.
- Tillgänglighetskravet. Märkningen ska vara öppet tillgänglig.
- Inflytandekravet. Märkningen ska fastställas av en oberoende part.

Rättsläget är fortfarande något oklart, vad som gäller för rättvisemärkta produkter, men i praktiken förekommer det att upphandlare i Sverige ställer krav på exempelvis "Fairtrade eller likvärdigt" direkt i upphandlingsförfrågan.

8. Märkningar som godkänns som verifikat för rättvist handlade produkter i Fairtrade City och Fairtrade Region

Inom ramen för Fairtrade City och Fairtrade Region-diplomeringsarna godkänns alla märkningar som klarar kraven för rättvist handlade produkter, det vill säga uppfyller både principerna för rättvis handel och ILO:s kärnkonventioner, samt att verifieringen av att hållbarhetskraven är uppfyllda sker genom en ackrediterad oberoende tredjepartscertifiering⁸.

Fairtrade Sverige godkänner följande

7. upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/socialt-ansvarsfull-upphandling/rattvis-handel

8. Med ackrediterad oberoende tredjepartscertifiering menas att den certifierade produkten är kontrollerad av en oberoende ackrediterad organisation, dvs inte samma som certifieringsorganisationen.

märkningar som verifikat för rättvist handlade produkter inom ramen Fairtrade City och Fairtrade Region-diplomeringarna: Fairtrade och Fair for Life.

Fler märkningar kan komma att godkännas i framtiden, när det finns märkningar som klarar kraven för rättvist handlade produkter och där det finns produkter med dessa märkningar som är tillgängliga för den offentliga sektorn.

8.1 Fairtrade

Fairtrade startades i Nederländerna 1988 och är en internationell certifiering med kriterier för ekonomisk, social och miljömässigt hållbar utveckling i länder med utbredd fattigdom (Afrika, Latinamerika, Asien). 1997 grundades Fairtrade International för att sammanföra de olika nationella initiativen och 2004 introducerades det gemensamma internationella certifieringsmärket som vi känner det idag. Fairtrade certifierar produkter inom livsmedel, textil (bomull), blommor och sportbollar. De internationella Fairtrade-kriterierna baseras på ILO-konventionerna för mänskliga rättigheter i arbetslivet och principerna för rättvis handel. Kriterierna syftar till ekonomisk utveckling och ökad miljöhänsyn. Och innebär att odlarna får ett garanterat minimipris⁹, som ska täcka kostnaderna för hållbar produktion, och att de anställda får avtalsenliga löner. Utöver den högre betalningen får odlarna också en Fairtrade-premie och den används till att utveckla lokalsamhället socialt och ekonomiskt, exempelvis i en ny skola, nya bostäder och hälsovård eller investeringar i jordbruket. Odlarna eller de anställda på plantagen beslutar gemensamt hur premien ska användas. Det finns också krav på att barn inte ska tvingas arbeta utan ha möjlighet att gå i skolan samt förbud mot skadliga bekämpningsmedel. Certifieringen gäller endast produkter ifrån länder ifrån länder med utbredd fattigdom eftersom det oftast är där som de största riskerna för kränkningar av mänskliga rättigheter finns.

Kontrollen av att kriterierna i Fairtrade-certifiering uppfylls görs av Flocert. Flocert är ett ackrediterat tredjepartsorgan, som är ackrediterade enligt ISO 17065.

För mer information om Fairtrade, se fairtrade.se.

8.2 Fair for Life

Fair for Life skapades 2006 genom ett partnerskap mellan certifieringsorganet IMO (Institute for Marketecology) och Bio-Foundation. Under 2016–2017 sammanfördes Fair Trade-standarder från IMO och Ecocert till en gemensam standard som sköts av Ecocert som har verksamhet i 130 länder. Fair for Life certifierar produkter inom livsmedel, textil, hantverksprodukter, hudvårdsprodukter och andra naturliga ingredienser som kan ingå i exempelvis parfymer. Fair for Life kräver att producenter och köpare är överens om individuellt anpassade "floor prices" som ska täcka kostnaderna för hållbar produktion samt en rekommenderad marginal på 5 % för konventionella produkter och 10 % för ekologiska produkter. Fair for Life fastställer inte minimipriser som Fairtrade gör utan kräver att producenterna tar fram underlag för sina kostnader (för hållbar produktion) som ett underlag för förhandling om priset mellan producent och köpare. Utöver detta så ska köpare betala 5–10 % till en Fair Trade Development Fund. Certifieringen gäller produkter ifrån länder även utöver Afrika, Asien och Latinamerika eftersom idén är att det kan finnas utsatta producenter även i mer utvecklande länder.

Kontrollen att kriterierna i Fair for Life-certifieringen uppfylls görs av Ecocert, som är ett ackrediterat tredjepartsorgan.

För mer information om Fair for Life, se fairforlife.org.

9. Miljöhänsyn, ekologiskt och klimatnytta

I en rapport från 2018 varnar Världsbanken för att 143 miljoner människor kan vara på flykt undan klimatförändringarna, om inte världens regeringar vidtar nödvändiga åtgärder. Bland de värst drabbade är odlare i länder med utbredd fattigdom, som redan i dag tvingas möta effekterna av ett förändrat klimat¹⁰. För kommuner och regioner som har höga ambitioner för socialt ansvar och miljöhänsyn är det viktigt att ställa krav på både rättvist handlade produkter, god miljöhänsyn och ekologiskt.

9. Gäller de flesta Fairtrade-certifierade råvarorna.

10. worldbank.org/en/news/press-release/2018/03/19/climate-change-could-force-over-140-million-to-migrate-within-countries-by-2050-world-bank-report

9.1 Miljöhänsyn

Miljökraven för märkningar som uppfyller kraven för rättvist handlade produkter har en tydlig koppling till en minskning av miljöpåverkan, att undvika slöseri med naturresurser och vidta åtgärder inte bara för att förhindra nedbrytning av naturresurser utan också krav på restaurering¹¹. Även krav på åtgärder för att förhindra avskogning och åtgärder för anpassning till klimatförändringarna. Kriterierna täcker många hållbara aspekter, men kraven handlar mycket om att öka producenternas medvetenhet och syftar till ständig förbättring snarare än en lista med omfattande krav.

Användning av bekämpningsmedel är tillåten men kraftigt reglerad genom klassificering av bekämpningsmedel i grupper. Kriterierna fokuserar inte bara på hälsoskydd för odlare och anställda, genom ökad kunskap gällande användning av tillåtna bekämpningsmedel, utan innehåller också förbud mot användning av vissa bekämpningsmedel samt främjande av alternativa sätt att bekämpa skadedjur och sjukdomar.

Genetiskt modifierade grödor (GMO) är inte tillåtet för några produkter.

9.2 Ställa krav på ekologisk

9.2.1 Kaffe, te och kakao

För att få både ekologiskt och rättvist handlade produkter behöver kraven för rättvist handlade produkter som **krav-ID 11272**¹² och **krav-ID 11009** för EU-ekologiskt eller **krav-ID 11127:1** för KRAV-märkt kombineras.

De kriterier som beskrivs i **krav-ID 11126**¹³ (Miljömässigt hållbar odling) som gäller att uppodling eller varaktig förändring av naturliga ekosystem inte är tillåtet, att områden med särskilt höga skyddsvärden (så kallade High Conservation Value – HCV-områden) ska skyddas, att biologisk mångfald ska bevaras och att åtgärder för skydd av vattenresurser och bevarande av jordkvalitet ska vidtas, är redan inkluderade om krav ställs på ekologiskt (**krav-ID 110009**) och rättvist handlade produkter (**krav-ID 11272**).

9.2.2 Frukt & grönt, socker och ris

För att få både ekologiskt och rättvist handlade produkter behöver kraven för rättvist handlade produkter som **krav-ID 10397:1** och **krav-ID 11009** för EU-ekologiskt eller **krav-ID 11128** för KRAV-märkt kombineras. Detta **krav-ID 10397:1** har två nivåer: *Avancerat* och *Spjutspets*, med samma nummer. Det är viktigt att ange spjutspetsnivå för att upphandla rättvist handlade produkter. Kontrollera om ert stödsystem kan läsa in enbart numret eller om bakomliggande textkrav för rättvis handel (spjutspets) behöver finnas med. Se vidare kapitel 10.

9.2.3 Övriga livsmedel (kryddor, nötter)

För kryddor och nötter finns inga krav-ID från Upphandlingsmyndigheten utvecklade, men man kan använda de bakomliggande kraven i enlighet med **krav-ID 11272** i kombination med de bakomliggande kraven i enlighet med **krav-ID 11009**.

9.2.4 Bomull & Textil

För bomull finns inga krav-ID från UHM utvecklade, men man kan använda de bakomliggande kraven i enlighet med **krav-ID 11272** i kombination med exempelvis EU Ecolabel¹⁴ eller GOTS¹⁵. Bomull omfattas av den kommande EU-förordningen och därför kan **krav-ID 11009** användas för att efterfråga EU-ekologisk bomull.

9.2.5 Fairtrade-certifieringens stöd för omställning till ekologiskt

Observera att Fairtrade-kriterierna är unika eftersom de säkerställer högre betalning för ekologiska grödor vilket ger ekonomiska incitament att ställa om till ekologisk odling. En ekologisk certifiering i sig innebär inte automatiskt mer betalt för odlaren, tvärtom kan inkomsterna minska eftersom skördarna kan bli mindre under en omställning. Fairtrade kriterierna innehåller unika krav på antingen ett högre minimipris för ekologiskt och/eller en extra ersättning (ekologisk prisdifferential) som enbart utbetalas om råvaran säljs som ekologiskt och Fairtrade, alltså inte om råvaran enbart säljs som ekologisk. Därför är det viktigt att ställa krav på ekologiskt i kombination med Fairtrade.

11. International Guide to Fair Trade Labels (sid 31 och 43) [worldbank.org/en/news/press-release/2018/03/19/climate-change-could-force-over-140-million-to-migrate-within-countries-by-2050-world-bank-report](https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/03/19/climate-change-could-force-over-140-million-to-migrate-within-countries-by-2050-world-bank-report)

12. Detta krav-ID gäller för kaffe, te och kakao. För övriga rättvist handlade produkter, se kapitel 10.

13. Detta krav-ID gäller kaffe, te och kakao.

14. ec.europa.eu/environment/ecolabel

15. [global-standard.org](https://www.global-standard.org)

9.3 Klimatnytta

Allt fler odlare tvingas ge upp sin mark och migrera i spåren av klimatförändringarna. En hållbar och rättvis handel är en förutsättning för att odlare i länder med utbredd fattigdom ska kunna anpassa sig till det förändrade klimatet. För att odlarna ska ha en chans att anpassa sig till klimatförändringarna behöver deras inkomster öka och deras möjligheter att investera i ett mer hållbart jordbruk förbättras.

Fairtrade innebär att odlarna får stöd i att bedöma vilka klimatrisker de står inför och utbildning i hur de kan anpassa jordbruket, exempelvis genom att växla till mer klimatresistent grödor, öka mångfalden i odlingen och använda vatten mer effektivt. Det finns exempelvis Fairtrade-certifierade kaffekooperativ i Kenya som organiserar en lokal plantskola för att odla mera klimatbeständiga växterna och antingen ge till sina medlemmar eller sälja till ett lågt pris för att hjälpa till med de minskande skördarna och kvalitetsproblemen till följd av klimatförändringarna. Fairtrade tränar också kaffeodlarna och hjälper dem att förstå varför de ska byta ut gamla träd som producerar mindre skördar, investera i nya växter och vänta 3–5 år på att kaffeplantorna ska börja producera bönor av hög kvalitet igen. Det finns också program för diversifiering och andra inkomstgenererande alternativ för att stötta en övergång till nyare och mer klimatbeständiga kaffeplantor.

Företag som är certifierade av Fair for Life måste uppfylla en omfattande uppsättning av miljökriterier inklusive viktiga aspekter gällande vattenbesparing, energihantering och klimatförändringar och avfallshantering. Certifierade företag får inte bedriva förstörelse av livsmiljöer och bör arbeta med kontinuerlig förbättring av sin energianvändning.

Genom att välja rättvist handlade produkter bidrar kommuner och regioner till klimatnytta genom att ge producenter i dessa länder de ekonomiska förutsättningarna som krävs för att anpassa sig till det förändrade klimatet.

10. Tabell med rättvist handlade produkter för offentlig upphandling

Produkt-grupp	Upphandlings-myndighetens krav-ID	Marknads-tillgång	Kravtext
Kaffe	11272	Mycket god	
Te	11272	God	
Kakao	11272	God	
Bananer	10397:1 – Spjutspets*	Mycket god	<p>"Produkter ska vara odlade under arbetsförhållanden som uppfyller följande:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rättvisa arbetsvillkor • Den arbetsmiljölagsstiftning som gäller i tillverkningslandet <p>Odlaren ska dessutom garanteras en kostnadstäckande minimiersättning, premie på priset (påslag på världsmarknadspriset), långsiktiga handelsrelationer mellan producenten och importören samt förfinansiering."</p>
Övrig frukt	10397:1 – Spjutspets	Begränsad	Se ovan
Juice	10397:1 – Spjutspets	Begränsad	Se ovan

Ställ kravet som:	Vill ni också ha ekologiskt?	Kommentar	Verifikat
<p>En produkt som uppfyller villkor för rättvis handel bör efter utfall i EU-domstolen ställas som tilldelningskriterium eller särskilda kontraktsvillkor. I praktiken används ofta krav-ID, som avser rättvis handel, som egenskap i sortimentslistan i en livsmedelsupphandling eftersom det är transparent att samla alla krav på en produkt på ett och samma ställe. Det underlättar för leverantören att veta vilken produkt som ska offereras på varje rad i sortimentslistan. Tillverkare av livsmedel anger ofta alla typer av egenskaper, inklusive rättvis handel, för att beskriva sina produkter på marknaden. Krav på rättvis handel är dessutom enkelt att följa upp då Fairtrade-märkning eller liknande märkning är ett tillförlitligt bevis på att produkten krav-ID.</p>	<p>Kombinera med krav-ID 11009 (EU-ekologiskt) eller 11127:1 (KRAV)</p>	<p>Om ni använder enbart krav-ID 11127 så inkluderas inte de specifika kraven om rättvis handel (11272), så det är viktigt att både ta med krav-ID 11272 och 11009 (eller 11127:1) om ni önskar dubbelcertifierat Fairtrade + ekologiskt.</p>	<p>Fairtrade, Fair for life eller likvärdigt</p>
<p>Se ovan</p>	<p>Kombinera med krav-ID 11009 (EU-ekologiskt) eller 11127:1 (KRAV)</p>	<p>Se ovan</p>	<p>Fairtrade, Fair for life eller likvärdigt</p>
<p>Se ovan</p>	<p>Kombinera med krav-ID 11009 (EU-ekologiskt) eller 11127:1 (KRAV)</p>	<p>Se ovan</p>	<p>Fairtrade, Fair for life eller likvärdigt</p>
<p>Se ovan</p>	<p>Kombinera med krav-ID 11009 (EU-ekologiskt) eller 11128 (KRAV)</p>	<p>* Upphandlingsmyndighetens krav-ID 10397:1 är några år gammalt och ligger på krav nivå Spjutspets, men i praktiken förekommer krav på Fairtrade bananer ofta i upphandlingar. Så det är inte att betrakta som ett spjutspetskrav gällande bananer, snarare Avancerat krav precis som på t.ex. kaffe.</p>	<p>Fairtrade, Fair for life eller likvärdigt</p>
<p>Se ovan</p>	<p>Kombinera med krav-ID 11009 (EU-ekologiskt) eller 11128 (KRAV)</p>	<p>Övrigt frukt (utom bananer) är mer ovanligt och får anses som spjutspetskrav.</p>	<p>Fairtrade, Fair for life eller likvärdigt</p>
<p>Se ovan</p>	<p>Kombinera med krav-ID 11009 (EU-ekologiskt) eller 11128 (KRAV)</p>	<p>Se ovan</p>	<p>Fairtrade, Fair for life eller likvärdigt</p>

Produkt-grupp	Upphandlings-myndighetens krav-ID	Marknads-tillgång	Kravtext
Socker	10397:1 – Spjutspets	God	Se ovan
Ris	10397:1 – Spjutspets	Begränsad	Se ovan
Kryddor	Krav-ID saknas. Specificera de bakomliggande kraven genom att använda texten under kolumnen "Kravtext"	Begränsad	<p>"Leverantörens åtagande:</p> <p>Leverantören ska från och med att kontraktet startar endast leverera produkter som är odlade under förhållanden som är förenliga med:</p> <p>ILO:s kärnkonventioner om tvångsarbete, barnarbete, diskriminering och föreningsfrihet samt organisationsrätt (nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182)</p> <p>FN:s barnkonvention artikel 32.</p> <p>Den arbetsrättslagstiftning som gäller där arbetet utförs.</p> <p>Odlaren ska dessutom garanteras:</p> <p>Kostnadstäckande minimiersättning.</p> <p>Extra prisprenie för investering.</p> <p>Möjlighet till förfinansiering för odlaren.</p> <p>Långsiktiga handelsrelationer mellan producent och importör."</p>
Nötter	Krav-ID saknas. Specificera de bakomliggande kraven genom att använda texten under kolumnen "Kravtext"	Begränsad	<p>"Leverantörens åtagande:</p> <p>Leverantören ska från och med att kontraktet startar endast leverera produkter som är odlade under förhållanden som är förenliga med:</p> <p>ILO:s kärnkonventioner om tvångsarbete, barnarbete, diskriminering och föreningsfrihet samt organisationsrätt (nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182)</p> <p>FN:s barnkonvention artikel 32.</p> <p>Den arbetsrättslagstiftning som gäller där arbetet utförs.</p> <p>Odlaren ska dessutom garanteras:</p> <p>Kostnadstäckande minimiersättning.</p> <p>Extra prisprenie för investering.</p> <p>Möjlighet till förfinansiering för odlaren.</p> <p>Långsiktiga handelsrelationer mellan producent och importör."</p>

Ställ kravet som:	Vill ni också ha ekologiskt?	Kommentar	Verifikat
Se ovan	Kombinera med krav-ID 11009 (EU-ekologiskt)	Upphandlingsmyndighetens krav-ID 10397:1 är några år gammalt och ligger på krav nivå Spjutspets, men i praktiken förekommer krav på Fairtrade socker ganska ofta i upphandlingar. Så det är inte att betrakta som ett spjutspetskrav gällande socker, snarare Avancerat krav precis som på t.ex. kaffe.	Fairtrade, Fair for life eller likvärdigt
Se ovan	Kombinera med krav-ID 11009 (EU-ekologiskt)	Ris är mer ovanligt och får anses som spjutspetskrav.	Fairtrade, Fair for life eller likvärdigt
Se ovan	Kombinera med krav-ID 11009 (EU-ekologiskt)		Fairtrade, Fair for life eller likvärdigt
Se ovan	Kombinera med krav-ID 11009 (EU-ekologiskt)		Fairtrade, Fair for life eller likvärdigt

Produkt-grupp	Upphandlings-myndighetens krav-ID	Marknads-tillgång	Kravtext
Grönsaker	Krav-ID saknas. Specificera de bakomliggande kraven genom att använda texten under kolumnen "Kravtext"	Begränsad	<p>"Leverantörens åtagande:</p> <p>Leverantören ska från och med att kontraktet startar endast leverera produkter som är odlade under förhållanden som är förenliga med:</p> <p>ILO:s kärnkonventioner om tvångsarbete, barnarbete, diskriminering och föreningsfrihet samt organisationsrätt (nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182)</p> <p>FN:s barnkonvention artikel 32.</p> <p>Den arbetsrättslagstiftning som gäller där arbetet utförs.</p> <p>Odlaren ska dessutom garanteras:</p> <p>Kostnadstäckande minimiersättning.</p> <p>Extra prisprenie för investering.</p> <p>Möjlighet till förfinansiering för odlaren.</p> <p>Långsiktiga handelsrelationer mellan producent och importör."</p>
Blommor	Krav-ID saknas. Specificera de bakomliggande kraven genom att använda texten under kolumnen "Kravtext"	God	<p>"Leverantörens åtagande:</p> <p>Leverantören ska från och med att kontraktet startar leverera produkter där blommorna är producerade under förhållanden som är förenliga med:</p> <p>(eller: Kommunen har som önskemål att leverantören i sitt sortiment har produkter som är producerade under förhållanden som är förenliga med):</p> <p>–ILO:s kärnkonventioner om tvångsarbete, barnarbete, diskriminering och föreningsfrihet samt organisationsrätt (nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182)</p> <p>–FN:s barnkonvention artikel 32 den arbetsmiljölöslagstiftning samt arbetsrätt som gäller i tillverkningslandet</p> <p>– En extra premie för utveckling av lokalsamhället samt investering i högre löner för de anställda på plantagen"</p>

Ställ kravet som:	Vill ni också ha ekologiskt?	Kommentar	Verifikat
Se ovan	Kombinera med krav-ID 11009 (EU-ekologiskt) eller 11128 (KRAV)		Fairtrade, Fair for life eller likvärdigt
Särskilda kontraktsvillkor	Finns ej	En studie från analysföretaget Treeze, visar att det finns flera fördelar med rosor producerade i Kenya i jämförelse med rosor från Nederländerna. Studien visar att hela produktionen och processen beräknas ge fem gånger mindre koldioxidutsläpp i jämförelse med rosor producerade i Nederländerna, trots sin export. Uppvärmningen av växthus i Nederländerna beräknas alltså vara betydligt mer kostsam för klimatet. Fairtrade blommor odlas endast på plantage och ekologiskt certifiering finns inte, men Fairtrade certifieringen innebär strikta miljökriterier. Standarden förbjuder användning av de farligaste bekämpningsmedlen, ser till att anställda får rätt skyddsutrustning, utbildning i hantering av bekämpningsmedel och regelbundna medicinska kontroller.	Fairtrade eller likvärdigt

Produktgrupp	Upphandlingsmyndighetens krav-ID	Marknadstillgång	Kravtext
Bomull	Krav-ID saknas. Specificera de bakomliggande kraven genom att använda texten under kolumnen "Kravtext"	God	<p>"Leverantörens åtagande:</p> <p>Leverantören ska från och med att kontraktet startar endast leverera produkter där bomullen är odlad under förhållanden som är förenliga med:</p> <p>(eller som tilldelningskriterium: när Kommunen enbart har som önskemål att leverantören i sitt sortiment har produkter som är producerade under förhållanden som är förenliga med):</p> <p>ILO:s kärnkonventioner om tvångsarbete, barnarbete, diskriminering och föreningsfrihet samt organisationsrätt (nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182)</p> <p>FN:s barnkonvention artikel 32.</p> <p>Den arbetsrättslagstiftning som gäller där arbetet utförs.</p> <p>Odlaren ska dessutom garanteras:</p> <p>Kostnadstäckande minimiersättning.</p> <p>Extra prispremie för investering.</p> <p>Möjlighet till förfinansiering för odlaren.</p> <p>Långsiktiga handelsrelationer mellan producent och importör."</p>
Bomull – profilkläder	Krav-ID saknas. Specificera de bakomliggande kraven genom att använda texten under kolumnen "Kravtext"	God	Se ovan
Bomull – arbetskläder	Krav-ID saknas. Specificera de bakomliggande kraven genom att använda texten under kolumnen "Kravtext"	Begränsad	Se ovan

Ställ kravet som:	Vill ni också ha ekologiskt?	Kommentar	Verifikat
Särskilda kontraktsvillkor	Kombinera med krav-ID 11009 (EU-ekologiskt)	Genom att använda Fairtrade bomull så får man fysisk spårbar bomull (ekologisk eller konventionell), tredjepartskontroll av hela handelskedjan ner till bomullsfältet och åtminstone en miniminivå av sociala krav hos alla leverantörer. Detta eftersom Fairtrade kriterierna för bomull ställer krav på att fabriker måste uppvisa ett giltigt certifikat från t.ex. BSCI eller SA-8000 som ett bevis för att de lever upp till ILOs kärnkonventioner. Närmare 75 % av all Fairtrade-certifierad bomull är också ekologisk certifierad. Det finns flera märkningar för ekologisk bomull som t.ex. GOTS (Global Organic Textile Standard) men denna standard säkerställer inte sociala och ekonomiska villkor på bomullsodlingen. Därför är det extra viktigt att man ställer krav på Fairtrade i kombination med ekologiskt på fibernivå. Även vid icke-ekologisk bomull som är Fairtrade så får man med strikta miljökriterier gällande minimering av bekämpningsmedel, skyddsutrustning för odlarna och minskad vattenanvändning då nästan all Fairtrade-certifierad bomull är antingen regnbevattnad eller droppbevattnad (som sparar upp till 70 % vatten).	Fairtrade, Fair for life eller likvärdigt
Särskilda kontraktsvillkor	Se ovan	Se ovan	Fairtrade, Fair for life eller likvärdigt
Särskilda kontraktsvillkor	Se ovan	Se ovan	Fairtrade, Fair for life eller likvärdigt

Produkt-grupp	Upphandlings-myndighetens krav-ID	Marknads-tillgång	Kravtext
Bomull – textilservice	Krav-ID saknas. Specificera de bakomliggande kraven genom att använda texten under kolumnen "Kravtext"	På förfrågan finns tillgång, både genom befintliga leverantörer av produkter i Fairtrade bomull samt genom textilservice leverantörer	Se ovan
Sportbollar	Krav-ID saknas. Specificera de bakomliggande kraven genom att använda texten under kolumnen "Kravtext"	God	<p>"Leverantörens åtagande: Leverantören ska från och med att kontraktet startar leverera produkter där bollarna är producerade under förhållanden som är förenliga med: (eller som tilldelningskriterium: när Kommunen enbart har som önskemål att leverantören i sitt sortiment har produkter som är producerade under förhållanden som är förenliga med):</p> <ul style="list-style-type: none"> -ILO:s kärnkonventioner om tvångsarbete, barnarbete, diskriminering och föreningsfrihet samt organisationsrätt (nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182) -FN:s barnkonvention artikel 32 den arbetsmiljölagstiftning samt arbetsrätt som gäller i tillverkningslandet - En extra premie för utveckling av lokalsamhället samt investering i högre löner för de anställda på fabriken"

Ställ kravet som:	Vill ni också ha ekologiskt?	Kommentar	Verifikat
Särskilda kontraktsvillkor	Se ovan	Se ovan	Fairtrade, Fair for life eller likvärdigt
Särskilda kontraktsvillkor	Finns ej		Fairtrade eller likvärdigt

